

Х. С. Симчич, С. В. Федоров

ДВНЗ “Івано-Франківський національний медичний університет”

**БЕЗПЕРЕРВНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ЛІКАРЯ ЯК
КЛЮЧОВИЙ НАПРЯМ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

Kh. S. Symchych, S. V. Fedorov

SHEI “Ivano-Frankivsk National Medical University”

**LIFELONG PROFESSIONAL DOCTOR’S DEVELOPMENT AS THE KEY
DIRECTION OF POSTGRADUATE EDUCATION**

Мета роботи – проаналізувати основні акценти і перспективи безперервного професійного розвитку лікаря на етапі післядипломної освіти.

Основна частина. Визначено законодавчу базу безперервного професійного розвитку як стратегічного перспективного напрямку розвитку післядипломного навчання, що постійно оновлюється. Акцентовано підходи до безперервного професійного розвитку Всесвітньої федерації медичної освіти та Європейського союзу медичних фахівців. Подано існуючу систему навчання лікарів на кафедрі терапії і сімейної медицини післядипломної освіти ДВНЗ “Івано-Франківський національний медичний університет”. Визначено ключові напрямки розвитку, співпраці, етапи організаційного навчання та проблеми безперервного професійного розвитку лікарів Прикарпаття, шляхи подолання проблем та імплементації світових стандартів.

Висновки. Безперервний професійний розвиток повинен бути “наріжним каменем” післядипломної освіти, як засіб акумуляції професійних знань і вмінь для гармонійного розвитку конкурентоспроможного, цілеспрямованого і здатного до постійного самовдосконалення лікаря. Це має бути також і пріоритетом діяльності закладів охорони здоров’я та мотивацією до самовдосконалення фахівця. Кафедра здійснює традиційні форми організації післядипломної освіти лікарів, бере активну участь в інноваційних підходах навчально-освітньої діяльності лікарів терапевтичного профілю. Застосування нових організаційних форм навчання сприяє мотивації до активного безперервного професійного розвитку. Взаємодія освітніх медичних закладів у рамках безперервного професійного розвитку лікаря є міцним фундаментом діяльності системи охорони здоров’я в цілому.

Ключові слова: безперервний професійний розвиток; післядипломна освіта; лікарі загальної практики – сімейної медицини.

The aim of the study – to analyze the main accents and prospects for lifelong professional doctor’s development at the stage of postgraduate education.

The main body. The legal framework of lifelong professional development as a strategic perspective towards the development of postgraduate education that is constantly updating is identified. The approaches to lifelong professional development of the World Federation of Medical Education and the European Union of Medical Specialists are emphasized. Current system of doctors’ training at the Department of Therapy and Family Medicine of postgraduate education of Ivano-Frankivsk National Medical University is represented. The key areas of development, cooperation, the stages of organizational learning and lifelong professional development problems of Subcarpathia doctors’ development, ways to overcome problems and implementation of global standards are identified.

Conclusion. Lifelong professional development should be the “cornerstone” of postgraduate education as a means of accumulation of professional knowledge and skills for the harmonious development of competitive, focused and capable of continuous self-improvement doctor. This should also be a priority for health care institutions activity and motivation for professional’s self-improvement. The department provides traditional forms of organization of physicians’ postgraduate education, actively participates in innovative approaches of teaching and educational activities of future therapists. Application of new organizational learning contributes to motivation for lifelong professional development activities. Interaction of medical educational institutions in the context of lifelong professional development is a solid foundation for healthcare system activity in general.

Key words: lifelong professional development; postgraduate education; general practice – family medicine doctors.

Вступ. Відповідно до Закону України “Про вищу освіту” від 4 серпня 2015 р., післядипломна освіта розглядається як “спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої професії, спеціальності на основі здобутого раніше

освітнього рівня та практичного досвіду” [1]. Наказ МОЗ України від 29 березня 2002 р. № 117 серед ключових характеристик професії лікаря обумовлює безперервний професійний розвиток (БПР) [1] як пріоритет післядипломної освіти (ПО).

Відповідно до стандартів Всесвітньої федерації медичної освіти, БПР повинен охоплювати все професійне життя фахівця [2, 3], а роботодавці відпо-

відальні за створення необхідних умов та виділення коштів на навчання і вдосконалення кадрів [4]. Європейський союз медичних фахівців визначає БПР як навчальний метод підвищення, оновлення та відновлення професійних знань лікарів [5].

Післядипломна освіта – найважливіша передумова якісного БПР лікарів, яка повинна володіти ознаками доступності, безперервності, сучасності, якості, різнобічності, активності та відповідати потребам практичної охорони здоров'я [3, 8]. Вона здійснюється протягом їх професійного життя традиційними технологіями навчання, а також самоосвіти і повинна інтегрувати сучасні світові освітні технології в традиційну систему професійної освіти [5, 6].

Сьогодні в Україні основними формами післядипломної освіти регламентовано інтернатуру (наказ МОЗ України № 291 від 19.09.1996 р.), клінічну ординатуру (наказ МОЗ України від 16.02.1998 р.), циклову підготовку (наказ МОЗ України № 166 від 22.07.1993 р.) [1]. В Законі України “Про вищу освіту” представлено поняття “резидентури”, однак основні її поняття висвітлені лише у проекті “Положення про лікарську резидентуру” [1].

Стрімке зростання обсягів медичних відомостей, швидка зміна подій, фактів, явищ, недостатній час на передавання всього обсягу інформації, що лавиноподібно оновлюється, диктують необхідність впровадження БПР у післядипломну освіту як найбільш ефективного засобу навчання, що постійно змінюється [6] й активно обговорюється в сучасній науковій літературі [4].

Мета роботи – проаналізувати основні акценти і перспективи безперервного професійного розвитку лікаря на етапі післядипломної освіти.

Основна частина. БПР є ключовим аспектом післядипломного навчального процесу, адже у лікарському мистецтві немає лікарів, що закінчили свою науку (М. Я. Мудров). Основним завданням системи БПР лікарів є збереження знань та навичок, а також їх постійне вдосконалення відповідно до потреб, продиктованих сучасністю [6].

На базі кафедри терапії і сімейної медицини післядипломної освіти ДВНЗ “Івано-Франківський національний медичний університет” використовуються як первинне післядипломне навчання – спеціалізація (інтернатура), клінічна ординатура, аспірантура, так і організація інтенсивної перепідготовки фахівців, підвищення кваліфікації (цикли тематичного вдосконалення, інформації та стажування, передатестаційної підготовки), що забез-

печуються відповідними освітньо-професійними програмами [7].

Водночас інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, модернізації змісту освіти й організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці, забезпечення ефективного БПР лікаря в умовах сьогодення [7].

Поняття БПР є набагато ширшим від обов'язкового професійного навчання, і орієнтоване на потреби самого медичного закладу [4]. Тому сучасні умови диктують застосування інноваційних технологій самовдосконалення фахівців – участь у регіональних, всеукраїнських і міжнародних конференціях, конгресах, з'їздах, семінарах; запровадження дистанційних форм навчання; стажування в клініках України та інших країн світу [2]. Безперервність та практична цілеспрямованість як основні завдання післядипломної освіти можуть бути адекватно реалізовані при системній співпраці освітніх установ з асоціаціями. Адже без урахування думки та участі лікарської корпорації неможливі будь-які реальні зміни в медичній галузі [4].

Існуюча система післядипломної підготовки лікарів Прикарпаття має свої 24-літні традиції, потужний кадровий потенціал, достатню матеріальну базу та плідну професійну співпрацю з закладами практичної охорони здоров'я [7]. Така взаємодія дозволяє зберегти кращі особливості Прикарпатської терапевтичної школи, національної системи освіти з навчанням спеціаліста відповідно до клінічних настанов, принципів, біоетики та доказової медицини. Для більш якісної підготовки і професійного удосконалення сімейних лікарів кафедра проводить навчання в тренінгових центрах, навчально-практичному центрі здоров'я з використанням мультимедійних та інтерактивних методів навчання, лекції, семінари-конференції, майстер-класи, навчання у спеціалізованих відділеннях міських та обласних лікувальних закладів і клінічних відділеннях на базі поліклінік, амбулаторій, що об'єднує освітній та практичний аспекти і наближує навчальний процес до реальних умов лікарської діяльності.

На кафедрі запроваджено державні освітні стандарти, вдосконалено організацію всіх структур, видано практичне керівництво для лікарів загальної практики – сімейної медицини [7], забезпечення безперервного навчання лікарів на постійно діючих проблемних семінарах.

Розробка і апробування нових організаційних форм післядипломної підготовки лікарів та супроводу їх діяльності, орієнтація на світові досягнення медичної науки і практики, спрямованість навчання [8] щодо потреб практичної охорони здоров'я, впровадження в педагогічний процес новітніх технологій зумовили створення кафедрою спільноти в соцмережі, де подаються посилання на сучасні рекомендації і настанови Європи та Америки, накази і протоколи МОЗ України, новини медичної реформи та інші проблемні питання.

Сьогодення вимагає критичного осмислення досягнень та зосередження зусиль і ресурсів на вирішення найбільш гострих проблем, що стримують розвиток кафедри терапії і сімейної медицини та практичної медицини Прикарпаття. Серед цих проблем – відсутність справжньої безперервної професійної освіти (курси раз на 5 років); низька мотивація керівників медичних закладів і самих лікарів до підвищення кваліфікації (самовдосконалення); недостатнє впровадження в навчально-виховний процес та практичну охорону здоров'я інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій; низький рівень володіння у лікарів навичками роботи з комп'ютером, повільне здійснення інформатизації робочого місця.

Обмеження ресурсів до освітньої діяльності, формальне відношення до впровадження інновацій та питань БПР спричиняють недостатні результати ефективності лікування, зростання незадоволення роботою системи охорони здоров'я в суспільстві [4].

У контексті вищесказаного слід наголосити, що модернізація і розвиток кафедри та навчальних програм повинні набути випереджального безперервного характеру, гнучкого реагування на всі процеси, що відбуваються в Україні та світі [7]. Тому зусилля нашої кафедри зосереджені на реалізації пріоритетних напрямів її розвитку, подоланні наявних проблем, вирішенні перспективних завдань сталого розвитку, серед яких: застосування нової, удосконалення чинної законодавчої та нормативно-правової бази; оновлення цілей і змісту навчання на основі компетентнісного підходу та особистісної орієнтації, урахування світового досвіду та принципів сталого розвитку; впровадження ефективної

системи формування фахівця на засадах загальнолюдських цінностей. Визначальним напрямком роботи кафедри є забезпечення системного підвищення якості навчання на інноваційній основі, поглиблення практичної спрямованості занять, підвищення інформаційної, економічної, правової підготовки лікаря; створення сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу; самовдосконалення, перепідготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників кафедри; розширення й удосконалення існуючої сучасної матеріально-технічної, навчальної та науково-методичної бази медицини Прикарпаття. Основною метою нашої роботи вважаємо розроблення цілісної системи подальшого супроводу лікаря загальної практики і терапевта у кар'єрному рості на ґрунті БПР.

Вища медична освіта в Україні повинна забезпечити високоякісну підготовку лікарів і є важливою складовою реформування галузі охорони здоров'я та реалізації соціальних пріоритетів держави, оскільки від рівня кваліфікаційної підготовки шляхом безперервної освіти залежить якість надання медичної допомоги населенню країни. Сучасний розвиток медичної науки і практики зумовлюють необхідність постійно вносити корективи в підготовку та підвищення кваліфікації медичних працівників із наближенням їх освіти до міжнародних стандартів [6].

Висновок. Безперервний професійний розвиток повинен бути “наріжним каменем” післядипломної освіти, як засіб акумуляції професійних знань і вмій для гармонійного розвитку конкурентоспроможного, цілеспрямованого і здатного до постійного самовдосконалення лікаря. Це має бути також і пріоритетом діяльності закладів охорони здоров'я та мотивацією до самовдосконалення фахівця.

Кафедра здійснює традиційні форми організації післядипломної освіти лікарів, бере активну участь в інноваційних підходах навчально-освітньої діяльності лікарів терапевтичного профілю. Застосування нових організаційних форм навчання сприяє мотивації до активного БПР. Взаємодія освітніх медичних закладів у рамках БПР лікаря є міцним фундаментом діяльності системи охорони здоров'я в цілому.

Список літератури

1. Лисенко О. Ю. Післядипломна освіта лікарів: характеристика базових понять / О. Ю. Лисенко // Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія “Педагогічні науки”). – 2016. – № 3-4 (48-49). – С. 23–28.
2. Леонов В. В. Сучасні стандарти медичної освіти / В. В. Леонов, О. Л. Ситнік, С. М. Жданов // Актуальні питання сучасної післядипломної медичної освіти : матеріали Обласної наук.-метод. конф. (Суми, 12 квітня 2012 р.). – Суми : СумДУ, 2012. – С. 61–63.

3. Бинда Т. П. Місце новітніх інформаційних технологій у професійному розвитку лікарів / Т. П. Бинда, О. І. Сміян, О. К. Романюк // Актуальні питання сучасної післядипломної медичної освіти : матеріали Обласної наук.-метод. конф. (Суми, 12 квітня 2012 р.). – Суми : СумДУ, 2012. – С. 24–27.

4. Богомаз В. М. Опитування лікарів про чинники професійного розвитку в умовах клінічної практики / В. М. Богомаз // Український медичний часопис. – 2007. – № 2 (58). – С. 138–144.

5. Подліанова О. І. Безперервний професійний розвиток лікарів-педіатрів – досвід роботи кафедри /

О. І. Подліанова // Медична освіта. – 2014. – Вип. 4, т. 2 (114). – С. 55–57.

6. Вороненко Ю. В. Безперервний професійний розвиток лікарів і провізорів – нові принципи побудови системи / Ю. В. Вороненко, О. П. Мінцер // Медична освіта. – 2011. – № 2. – С. 41–44.

7. Симчич Х. С. Перспективи та проблеми безперервної освіти в сімейній медицині / Х. С. Симчич // Буковинський медичний вісник. – 2016. – Т. 20, № 4. – С. 246–248.

8. Никоненко О. С. Сучасні навчальні технології у практиці післядипломної медичної освіти / О. С. Никоненко, С. Д. Шаповал, С. М. Дмитрієва // Медична освіта. – 2012. – № 2. – С. 79–80.

References

1. Lysenko, O.Yu. (2016). Pislidyplomna osvita likariv: kharakterystyka bazovykh poniat [Postgraduate doctor's education: characteristics of basic concepts]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka (Serii: pedahohichni nauky) – Lifelong professional education: Theory and Practice (Series: pedagogical sciences), 3-4 (48-49), 23-28* [in Ukrainian].

2. Leonov, V.V., Sytnik, O.L., & Zhdanov, S.M. (2012). Suchasni standarty medychnoi osvity [Modern standards of medical education]. Proceedings from CIMPE'12: *Oblasna nauk.-metod. konf. "Aktualni pytannia suchasnoi pislidyplomnoi medychnoi osvity" – Regional scientific and practical conference "Current issues of modern postgraduate medical education"*. (pp.61-63). Sumy: SumDU [in Ukrainian].

3. Bynda, T.P., Smiiian, O.I., & Romaniuk, O.K. (2012). Mistse novitnikh informatsiinykh tekhnolohii u profesiinomu rozvytku likariv [The role of new information technologies in the professional development of doctors]. Proceedings from CIMPE'12: *Oblasna nauk.-metod. konf. "Aktualni pytannia suchasnoi pislidyplomnoi medychnoi osvity" – Regional scientific and practical conference "Current issues of modern postgraduate medical education"*. (pp. 24-27). Sumy: SumDU [in Ukrainian].

4. Bohomaz, V.M. (2007). Opytuvannia likariv pro chynnyky profesiinoho rozvytku v umovakh klinichnoi

praktyky [The survey of physicians about factors of professional development in the context of clinical practice]. *Ukrainskyi medychnyi chasopys –Ukrainian Medical Journal, 2(58),138-144* [in Ukrainian].

5. Podlianova, O.I. (2014). Bezperervnyi profesiinyi rozvytok likariv-pediatriv – dosvid roboty kafedry [Continuous professional development of pediatricians – department experience]. *Medychna osvita – Medical education, 4, 55-57* [in Ukrainian].

6. Voronenko, Yu.V., & Mintser, O.P. (2011). Bezperervnyi profesiinyi rozvytok likariv i provizoriv – novi pryntsyipy pobudovy systemy [Continuous professional development of doctors and pharmacists – new system strategy]. *Medychna osvita – Medical education, 2, 41-44* [in Ukrainian].

7. Symchych Kh.S. (2016). Perspektyvy ta problemy bezperervnoi osvity v simeinii medytsyni [Prospects and problems of lifelong education in Family Medicine]. *Bukovynskyi medychnyi visnyk – Bukovynian Medical Journal, 4, 246-248* [in Ukrainian].

8. Nykonenko, O.S., Shapoval, S.D., & Dmitriieva, S.M. (2012). Suchasni navchalni tekhnolohii u praktytsi pislidyplomnoi medychnoi osvity [Modern educational technologies in the practice of postgraduate medical education]. *Medychna osvita – Medical education, 2, 79-80* [in Ukrainian].

Отримано 20.03.17

Електронна адреса для листування: simkhrstep@ukr.net